

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

શામ સુંદર

વિરુદ્ધ

પુરણ અને અન્ય

૨૧ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૦

[એસ. રત્નાવેલ પાંડિયન અને એમ. ફાતિમા બીવી, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ઈન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦: કલમો ૩૦૨, ૩૦૪ ભાગ-૧ -
દોષસિદ્ધિ - આજીવન કેદ - બીજી અપીલ - કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ હેઠળ
ફેરવવામાં આવી અને સજા ઘટાડવામાં આવી - કોઈ ચોક્કસ કારણો
દર્શાવવામાં આવ્યા નથી - દોષસિદ્ધિની કાયદેસરતા - સજા - શું તે પર્યાપ્ત છે.

સજા: સજા ફટકારવી - ધ્યાનમાં લેવાના પ્રસ્તુત પરિબળો - સજાનું
માપ ગુનાની ગંભીરતાને પ્રમાણસર હોવું જોઈએ.

સામાવાળા ૧ એ સામાવાળા નં. ૨ ના પુત્ર છે. સામાવાળા નં. ૧ સહિત સામાવાળા નં. ૨ ને ૪ પુત્રો હતા. સામાવાળા નં. ૨ ની શેરડીની વાડી એક પી નામના વ્યક્તિના ઘઉંના ખેતરને અડીને આવેલી હતી. સામાવાળા નં. ૨ ના પુત્રો પૈકીના એકે શેરડીના સૂકા પાંદડા (પત્તીઓ) સળગાવ્યા હતા જેનાથી પી ના ઘઉંના પાકને નુકસાન થયું હતું, જેની સામે પી એ સામાવાળા સમક્ષ વિરોધ દર્શાવ્યો હતો. વિરોધ ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો. ત્યારપછી થોડા સમયમાં જ સામાવાળા અને તેમના પરિવારના સભ્યો પી ના ઘરે પહોંચ્યા હતા. તેઓ તમામ સશસ્ત્ર હતા. સામાવાળાઓએ પી પર હુમલો કર્યો અને તે નીચે પડી ગયા. હોસ્પિટલ લઈ જતી વખતે પી નું મૃત્યુ થયું. મોટાભાગના આરોપીઓ તેમજ પી ના પરિવારના સભ્યોને પણ ઈજાઓ થઈ હતી. ફરિયાદ મળતાં એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી હતી. તપાસ બાદ ફરિયાદપક્ષે અધિક સેશન્સ જજ સમક્ષ કેસ દાખલ કર્યો. ફરિયાદપક્ષ દ્વારા બે નજરે જોનાર સાક્ષીઓ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. તેઓ મૃતકના સગાં હતા અને કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષી ન હતા.

અધિક જિલ્લા જજે સામાવાળાને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ અને કલમ ૧૪૮ સાથે વાંચતા કલમ ૩૨૩, ૩૨૫ હેઠળના ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવ્યા. બંનેને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળ આજીવન કેદ અને પ્રત્યેકને રૂ. ૫૦૦ ના દંડની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. તેમને અન્ય ગુનાઓ માટે છ મહિનાથી એક વર્ષ સુધીની સખત કેદની સજા પણ ફટકારવામાં આવી હતી. અન્ય આરોપીઓને ગોણ ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવી પ્રોબેશન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. સામાવાળાએ દોષસિદ્ધિ અને સજા સામે અપીલ કરી. હાઈકોર્ટે સામાવાળાઓને

ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળના મુખ્ય આરોપમાંથી નિર્દોષ જાહેર કર્યા અને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ હેઠળ દોષસિદ્ધિ નોંધી આજીવન કેદની સજા ઘટાડીને પહેલેથી ભોગવી લીધેલ મુદત જેટલી કરી દીધી, અને દંડની સજામાં વધારો કર્યો. રાજ્ય તરફથી કોઈ અપીલ કરવામાં આવી ન હતી. જોકે, મૂળ ફરિયાદીએ ખાસ પરવાનગી અરજી દ્વારા અપીલ દાખલ કરી.

અપીલનો નિકાલ કરતાં, આ કોર્ટે

ઠેરવ્યું: ૧. માત્ર હિત ધરાવતા સાક્ષીઓનો પુરાવો છે જેઓ અતિશયોક્તિ કરવાની અને નિર્દોષ વ્યક્તિઓને પણ સંડોવવાની વૃત્તિ ધરાવે છે. મોટાભાગના આરોપીઓને ઇજાઓ થઈ છે અને તેને સમજાવવામાં ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓ સાચો હિસાબ આપવા આગળ આવ્યા નથી. સામાવાળાઓ અને પરિવારના અન્ય સભ્યો કે જેમણે ભાગ લીધો હતો અને પી તથા તેના સાથીઓ વિરુદ્ધ બળપ્રયોગ કર્યો હતો તેમના આક્રમક વલણને કારણે સર્જાયેલી ઝપાઝપીમાં, તમામ સંભાવના મુજબ સ્વબચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. જોકે, પરિસ્થિતિઓ મૃત્યુ નીપજાવવા માટે વાજબી ન હતી અને સામાવાળાઓ તેમના અધિકાર કરતાં આગળ વધી ગયા હોવાનું માનવું જ પડશે. ઇજાઓનું સ્વરૂપ દર્શાવે છે કે તેઓ સામાન્ય સંજોગોમાં મૃત્યુ નીપજાવવા માટે પૂરતી હતી અને ઇરાદાપૂર્વક પહોંચાડવામાં આવી હતી. આવા સંજોગોમાં, સામાવાળાઓનું કૃત્ય સ્પષ્ટપણે ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ હેઠળ આવે છે. હાઈકોર્ટે તેના નિષ્કર્ષ માટે કોઈ પ્રતીતિકર અથવા સ્પષ્ટ કારણો આપ્યા નથી અને જે કંઈ

કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે તે ભૂલભરેલું છે. કેસમાં તપાસ ન થયેલ વ્યક્તિ દ્વારા તપાસ દરમિયાન આપવામાં આવેલા નિવેદનના આધારે હાઈકોર્ટે પોતાનો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે. તેમ છતાં, ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ હેઠળની દોષસિદ્ધિ કાયમ રાખવામાં આવે છે.

૨. હાઈકોર્ટે સજા ઘટાડીને પહેલેથી ભોગવેલ કેદની મુદત જેટલી કરી દીધી છે, અને દંડ વધાર્યો છે. સામાવાળાઓએ છ મહિના કરતાં પણ ઓછા સમયગાળા માટે ટૂંકી મુદતની કેદ ભોગવી છે અને આવા ગંભીર ગુનામાં ફટકારવામાં આવેલી સજા તદ્દન અપર્યાપ્ત છે. હાઈકોર્ટે દ્વારા આવી સજા ફટકારવા માટે કોઈ ચોક્કસ કારણ આપવામાં આવ્યું નથી. કોઈપણ ચોક્કસ ગુના માટે સજા નક્કી કરતી વખતે કોર્ટે ગુનાનું સ્વરૂપ, જે સંજોગોમાં તે આચરવામાં આવ્યો હતો, અને ગુનેગાર દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલ વિચારપૂર્વકના આયોજનની માત્રા ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. સજાનું માપ ગુનાની ગંભીરતાને પ્રમાણસર હોવું જોઈએ. હાઈકોર્ટે દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા એટલી હદે સંપૂર્ણપણે અપર્યાપ્ત જણાય છે કે તેનાથી ન્યાયનો ભંગ થાય છે. સજા વધારીને પાંચ વર્ષની મુદત માટે સખત કેદ કરવામાં આવે છે.

ક્રિમિનલ અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૯૫/૧૯૮૪.

પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટે દ્વારા ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૨૫ ડી.બી./૧૯૮૨ માં તારીખ ૩૦.૧૧.૧૯૮૨ ના રોજ આપેલ ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તા તરફથી ઓ. પી. સોની, સુશ્રી કમલેશ દત્તા અને એસ. કે. સભરવાલ.

સામાવાળાઓ તરફથી યુ. આર. લલિત અને ઉમા દત્તા.

હરિયાણા રાજ્ય તરફથી મહાબીર સિંહ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ જ્ઞાતિમા બીવી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

સામાવાળાઓ પુરણ અને તારા ચંદ પર વેદ, બલવાન, ધાપન, જગદીશ અને લાલ ચંદ સાથે એક પ્રતાપ સિંહની હત્યા કરવા અને અન્ય લોકોને ઇજાઓ પહોંચાડવા બદલ અધિક સેશન્સ જજ, સોનીપત સમક્ષ કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે તારીખ ૧૮.૫.૧૯૭૨ ના ચુકાદા દ્વારા આ સામાવાળાઓને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ અને કલમ ૧૪૮ સાથે વાંચતા કલમ ૩૨૩, ૩૨૫ હેઠળના ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવ્યા હતા. તેઓને આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી અને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળ પ્રત્યેકને રૂ. ૫૦૦ ની રકમ ચૂકવવાનો, કલમ ૧૪૮ હેઠળ એક વર્ષની સખત કેદ, કલમ ૩૨૫ હેઠળ એક વર્ષની સખત કેદ અને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૨૩ હેઠળ છ મહિનાની સખત કેદ ભોગવવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. અન્ય આરોપીઓને ગૌણ ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા અને સી.આર.પી.સી. કલમ ૩૬૦/૩૬૧ હેઠળ પ્રોબેશન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. સામાવાળાઓએ દોષસિદ્ધિ અને સજા સામે અપીલ કરી. હાઈકોર્ટે તારીખ ૩૦.૧૧.૧૯૮૨ ના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા દ્વારા અપીલનો નીચે મુજબ નિકાલ કર્યો:

"સ્વીકૃત રીતે પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ અગાઉની દુશ્મનાવટ નહોતી. બંને પક્ષોના ખેતરોની સામાન્ય સીમા પર શેરડીના સૂકા પાંદડા બાળવા જેવી અત્યંત નજીવી બાબતમાંથી આ ઝઘડો ઊભો થયો હતો. જો મૃતક પ્રતાપ સિંહનું મૃત્યુ ન થયું હોત તો કદાચ સર્જાયેલી બોલાચાલી ભૂલી જવાઈ હોત. નજીવી ઘટનામાંથી ઉદ્ભવતી બોલાચાલી હોય ત્યારે પણ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓ તરફથી બાબતોને વધારીને રજૂ કરવાની અમુક વૃત્તિ હોય છે. ત્રણ નજરે જોનાર સાક્ષીઓએ અલબત્ત ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું છે પરંતુ તપાસ અધિકારીએ ઇન્કવેસ્ટ રિપોર્ટ તૈયાર કરતી વખતે એક પારસ રામનું નિવેદન નોંધ્યું હતું જે કંઈક અંશે અલગ સંસ્કરણ આપે છે. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે પોતે એવું તારણ આપ્યું છે કે ગેરકાયદેસર મંડળીનો ઉદ્દેશ્ય મૃતકની હત્યા કરવાનો ન હતો. આ જ કારણસર પાંચ આરોપીઓને પ્રોબેશન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા છે અને માત્ર બે આરોપીઓ, એટલે કે અપીલકર્તાઓ પુરણ અને તારા ચંદને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે. અમે વિવાદની વિગતોમાં જવાનો પ્રસ્તાવ મૂકતા નથી અને આ કેસના વિશિષ્ટ સંજોગોમાં પુરણ અને તારા ચંદ અપીલકર્તાઓની દોષસિદ્ધિને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૪, ભાગ-૧ હેઠળ ફેરવીએ છીએ, એ આધારે કે તપાસ અધિકારીએ ઇન્કવેસ્ટ રિપોર્ટ તૈયાર કર્યો તે સમયે પારસ રામ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદનને ધ્યાને લેતાં કંઈક અંશે અલગ સંસ્કરણ આપવામાં આવ્યું હતું. આ પારસ રામને ફરિયાદપક્ષ દ્વારા સાક્ષી તરીકે

રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા. પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ અગાઉની દુશ્મનાવટ ન હોવાથી, અમે હુકમ કરીએ છીએ કે અપીલકર્તાઓ પુરણ અને તારા ચંદ્ર દ્વારા પહેલેથી જ ભોગવવામાં આવેલી સજા ન્યાયના ઉદ્દેશ્યને પૂર્ણ કરશે. જોકે, તેમને પ્રત્યેકને રૂ. ૧૨,૦૦૦ નો દંડ ચૂકવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે. આ દંડ ન ભરે તો, કસૂરવારને પાંચ વર્ષની સખત કેદ ભોગવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તાઓ પુરણ અને તારા ચંદ્ર પર અન્ય ગણતરીઓ હેઠળ લાદવામાં આવેલી કેદની સજા પણ તેઓ દ્વારા પહેલેથી જ ભોગવી લેવાયેલી મુદત જેટલી ઘટાડવામાં આવે છે. વસૂલ કરવામાં આવેલ કુલ દંડ, મૃતક પ્રતાપ સિંહના નજીકના વારસદારોને વળતર તરીકે ચૂકવવામાં આવશે."

(ભાર મૂક્યો)

હાઈકોર્ટે, આ સંક્ષિપ્ત હુકમ દ્વારા, સામાવાળાઓને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળના મુખ્ય આરોપમાંથી નિર્દોષ જાહેર કર્યા છે અને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ હેઠળ તેમની દોષસિદ્ધિ નોંધી છે, જેમાં દંડની સજામાં વધારો કરતી વખતે આજીવન કેદની સજા ઘટાડીને પહેલેથી ભોગવી લીધેલ કેદની મુદત જેટલી કરવામાં આવી છે. રાજ્ય સરકારે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ અથવા સજામાં ઘટાડા સામે કોઈ અપીલ દાખલ કરી નથી. એવું જણાય છે કે સામાવાળાઓએ ચુકાદો સ્વીકારી લીધો છે. જોકે, હકીકતમાં ફરિયાદી એવા શામ સુંદરે વ્યથિત થઈને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ આ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો. આ કોર્ટે અપીલ

માટે ખાસ પરવાનગી આપી છે.

સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૮૬ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે હાઇકોર્ટ દોષસિદ્ધિ સામેની અપીલમાં તારણ અને સજાને ઉલટાવી શકે છે અને આરોપીને નિર્દોષ જાહેર કરી શકે છે અથવા સજા કાયમ રાખીને તારણમાં ફેરફાર કરી શકે છે અથવા તારણમાં ફેરફાર કર્યા વિના કે કર્યા પછી સજાના સ્વરૂપ અથવા મુદત અથવા સજાના સ્વરૂપ અને મુદત બંનેમાં ફેરફાર કરી શકે છે પરંતુ તેમાં વધારો કરી શકતી નથી. પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કરવામાં હાઇકોર્ટની સત્તા ટ્રાયલ કોર્ટ જેટલી જ વિશાળ છે. હકીકતોની આખરી અદાલત તરીકે, હાઇકોર્ટની એ પણ ફરજ છે કે તે તેની સમક્ષના અપીલકર્તાઓના વાંક અથવા નિર્દોષતા અંગે રેકૉર્ડ પરની સમગ્ર સામગ્રી પરના પુરાવાની તપાસ કરે અને પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચે.

એ સાચું છે કે હાઇકોર્ટ કેસમાં પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે હકદાર છે. એ પણ સાચું છે કે અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ સુપ્રિમ કોર્ટ સામાન્ય રીતે હાઇકોર્ટ હકીકતો પર સાચા નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરતી નથી, પરંતુ જ્યાં હાઇકોર્ટે નિર્ણય માટે જરૂરી એવો વાસ્તવિક મુદ્દો સંપૂર્ણપણે ચૂકી ગઈ હોય અને ખોટા આધારો પર પુરાવાને અમાન્ય ઠેરવ્યો હોય તથા પક્ષકારો વચ્ચેની લાંબા સમયની દુશ્મનાવટને કારણે નિર્દોષ વ્યક્તિઓને સંડોવવાની અને ઘટના અંગે અતિશયોક્તિભર્યા તથા પૂર્વગ્રહયુક્ત પુરાવા રજૂ કરવાની વૃત્તિ હોય તે હકીકત ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ

રહી હોય, ત્યાં સુપ્રિમ કોર્ટ કેસમાં ગંભીર અન્યાય થયો નથી તેની ખાતરી કરવાના હેતુથી પુરાવાઓમાં જવાનું વાજબી ઠેરવશે.

હાઈકોર્ટે અપનાવેલો અભિગમ સંપૂર્ણપણે ખોટો છે તે દર્શાવવા માટે અમે હાઈકોર્ટના ચુકાદાનો મહત્વનો ભાગ ટાંક્યો છે. પુરાવાની કોઈ ચર્ચા નથી અને તર્કસંગત વિચારણા તો ઘણી દૂર રહી. બે નજરે જોનાર સાક્ષીઓની જુબાની અને રેકૉર્ડ પરના અન્ય પુરાવાઓને સ્વીકારીને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા અહીંના સામાવાળાઓને અન્ય પાંચ વ્યક્તિઓ સાથે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા.

હકીકતોનો સંક્ષિપ્ત સારાંશ જરૂરી છે. લાલ ચંદ અને તારા ચંદ ભાઈઓ છે. વેદ સિંહ, પુરણ, બલવાન અને ઈશ્વર તારા ચંદના પુત્રો છે અને ધાપન તેમની પત્ની છે. જગદીશ લાલ ચંદનો પુત્ર છે. પ્રતાપ અને ભીમ સિંહ ભાઈઓ છે. શામ સુંદર ભીમ સિંહનો પુત્ર છે. રોશન પ્રતાપનો પુત્ર છે. તારા ચંદ પ્રતાપના ઘઉંના ખેતરને અડીને આવેલું શેરડીનું ખેતર ધરાવે છે. તારીખ ૧૦.૩.૧૯૮૧ ના રોજ સવારે વેદ સિંહે શેરડીના પાંદડા બાળ્યા જેના કારણે ઘઉંના પાકને નુકસાન થયું. રોશન દ્વારા કરવામાં આવેલ વિરોધ ધ્યાને લેવાયો ન હતો. ભીમ સિંહ ઘટનાસ્થળે પહોંચ્યા અને બોલાચાલી થઈ. પ્રતાપે પાછળથી તારા ચંદ સમક્ષ વિરોધ દર્શાવ્યો. તેમની ફરિયાદનું નિવારણ થયું ન હતું. સાંજે આશરે ૬.૦૦ વાગ્યે પ્રતાપે પુરણ સમક્ષ વિરોધ દર્શાવ્યો, જેણે પણ તેને ફગાવી દીધો. ત્યારપછી થોડા સમય બાદ પુરણ અને તેની પત્ની, ભાઈ અને તેમના બાળકો સહિત તેના પરિવારના અન્ય સભ્યો, જે તમામ આશરે આઠ લોકો હતા,

પ્રતાપના ઘરની સામે પહોંચ્યા. તેઓ સશસ્ત્ર હતા અને પ્રતાપ પર હુમલો કર્યો હતો. એવો આક્ષેપ છે કે સામાવાળાઓ તારા ચંદ અને પુરણે જેલીઓ વડે પ્રતાપ પર હુમલો કર્યો હતો, પ્રથમ તેઓએ જેલીના અણીદાર ભાગથી છાતીમાં ઘા કર્યા હતા અને જ્યારે પ્રતાપ નીચે પડી ગયો ત્યારે તેઓએ તેના માથા, પીઠ અને ખભા પર લાકડીની જેમ જેલીના ઘા માર્યા હતા. હોસ્પિટલ લઈ જતી વખતે પ્રતાપનું મૃત્યુ થયું હતું. વધુમાં એવો આક્ષેપ છે કે ઘટના દરમિયાન લાલ ચંદ અને જગદીશે રોશનને ઈજાઓ પહોંચાડી હતી; ઈશ્વરે પ્રતાપની પત્ની ધાપનને ઈજાઓ પહોંચાડી હતી; પુરણ, વેદ, બલવાને શામ સુંદરને ઈજાઓ પહોંચાડી હતી. પુરાવામાં એ બહાર આવ્યું છે કે આ ઘટના દરમિયાન વેદ, ધાપન, લાલ ચંદ, પુરણ અને ઈશ્વરને પણ ઈજાઓ થઈ હતી.

મૃતક પ્રતાપની પત્ની શ્રીમતી ધાપન ઉપરાંત શામ સુંદર અને રોશન બે નજરે જોનાર સાક્ષીઓ છે. કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષી ન હતા. શામ સુંદર અને રોશને જણાવ્યું હતું કે તેઓએ સ્વબચાવમાં સામા પક્ષના સભ્યોને ઈજાઓ પહોંચાડી હતી. જોકે, તેઓ જણાવતા નથી કે કયા સંજોગોમાં તેઓએ બળપ્રયોગ કરવો પડ્યો હતો. પુરાવા ઘટનાની શરૂઆત દર્શાવતા નથી; તે કેવી રીતે વિકસિત થઈ અને પ્રતાપને જીવલેણ ઈજાઓમાં પરિણમી. બંને જૂથો વચ્ચે કોઈ દુશ્મનાવટ નહોતી. ઝઘડાનું તાત્કાલિક ઉશ્કેરણીજનક કારણ ઘઉંના પાકને થયેલું નુકસાન હતું. એ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે પ્રતાપે સવારથી લઈને રોહતકની મેડિકલ કોલેજના કર્મચારી એવા પુરણના આગમન સુધી વિરોધ ચાલુ રાખ્યો હતો. ફરિયાદપક્ષે એવો વળાંક આપ્યો હોય તેમ જણાય છે જ્યારે તેઓ કહે છે કે સાંજે

૬.૦૦ વાગ્યે પ્રતાપ પુરણને મળ્યો, જેણે તેની અરજ ફગાવી દીધી અને ઘરે ગયો અને ૧૫ મિનિટ પછી સ્ત્રીઓ સહિત તેના પરિવારના તમામ સભ્યો પ્રતાપના ઘરે પહોંચ્યા અને હુમલો શરૂ કર્યો. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે બંને પરિવારોની સ્ત્રીઓ અને સગીર બાળકો પણ હાજર હતા અને તેઓને ઈજાઓ થઈ હતી જે તે સ્થળે તેમની હાજરી નોંધાવે છે. તેથી એવું જણાય છે કે આ એક સતત ચાલતી ઘટના હતી અને જ્યારે પ્રતાપે સતત વિરોધ દર્શાવ્યો અને પુરણને ગાળો આપવાનું શરૂ કર્યું, ત્યારે તેના ઘરના અન્ય સભ્યો બહાર આવી ગયા હતા. ઝઘડાએ ગંભીર વળાંક લીધો હતો અને આગળ વધતાં પ્રતાપને જીવલેણ ઈજાઓ થઈ હતી. સામાવાળાઓનો બચાવ એવો હતો કે તેઓએ કોઈ ઈજા પહોંચાડી નથી, ત્યાં એક પંચાયત મળી હતી જ્યાં મોટો લોકટોળો ભેગો થયો હતો અને પથ્થરમારો તથા બોલાચાલી થઈ હતી. ખાનગી બચાવનો બચાવ સ્પષ્ટપણે લેવામાં આવ્યો ન હતો. જોકે, જો પુરાવામાં એવી સામગ્રી હોય કે જે દર્શાવે છે કે નજરે જોનાર સાક્ષીઓ દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી રીતે આ ઘટના બની શકી ન હોત અને તમામ સંભાવના મુજબ સામાવાળાઓએ ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરીને બળપ્રયોગ કર્યો હતો, તો આરોપીઓ તેનો લાભ મેળવવા હકદાર છે. શું સામાવાળાઓ આવા સંજોગોમાં તેમના અધિકાર કરતાં આગળ વધી ગયા હતા અને મૃત્યુ નીપજાવવામાં વાજબી હતા, તે બાબત અનિવાર્યપણે વિચારવી પડશે.

હાઈકોર્ટ દ્વારા પુરાવાની સંપૂર્ણ ચર્ચાના અભાવે, અમારે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી ધ્યાને લેવાની ફરજ પડી છે. અમે જોયું છે કે માત્ર હિત ધરાવતા

સાક્ષીઓનો જ પુરાવો છે જેઓ અતિશયોકિત કરવાની અને નિર્દોષ વ્યક્તિઓને પણ સંડોવવાની વૃત્તિ ધરાવે છે. અમે જોયું છે કે મોટાભાગના આરોપીઓને ઈજાઓ થઈ છે અને તેને સમજાવવામાં ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓ સાચો હિસાબ આપવા આગળ આવ્યા નથી. અમે એવા અનુમાન પર પહોંચ્યા છીએ કે પ્રતાપના આક્રમક વલણને કારણે સર્જાયેલી ઝપાઝપીમાં, સામાવાળાઓ અને પરિવારના અન્ય સભ્યોએ ભાગ લીધો હતો અને તમામ સંભાવના મુજબ સ્વબચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરીને પ્રતાપ અને તેના સાથીઓ વિરુદ્ધ બળપ્રયોગ કર્યો હતો; જોકે, સંજોગો મૃત્યુ નીપજાવવા માટે વાજબી ન હતા અને સામાવાળાઓ તેમના અધિકાર કરતાં આગળ વધી ગયા હોવાનું માનવું જ પડશે. ઈજાઓનું સ્વરૂપ દર્શાવે છે કે કુદરતી સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નીપજાવવા માટે પૂરતી હોય તેવી ઈજાઓ ઈરાદાપૂર્વક પહોંચાડવામાં આવી હતી. આવા સંજોગોમાં, સામાવાળાઓનું કૃત્ય સ્પષ્ટપણે ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ હેઠળ આવે છે. જ્યારે અમે હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષ સાથે સંમત છીએ, ત્યારે અમે નોંધીએ છીએ કે હાઈકોર્ટે તેના નિષ્કર્ષ માટે કોઈ પ્રતીતિકર કે સ્પષ્ટ કારણો આપ્યા નથી અને જે કંઈ કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે તે ભૂલભરેલું છે. કેસમાં તપાસ ન થયેલ વ્યક્તિ દ્વારા તપાસ દરમિયાન આપવામાં આવેલા નિવેદનના આધારે હાઈકોર્ટે પોતાનો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે. તેમ છતાં, અમે ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ હેઠળની દોષસિદ્ધિ કાયમ રાખીએ છીએ.

હાઈકોર્ટે દંડ વધારતી વખતે સજા ઘટાડીને પહેલેથી ભોગવેલ કેદની મુદત જેટલી કરી દીધી છે. એ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે સામાવાળાઓએ છ મહિના

કરતાં પણ ઓછા સમય માટે ટૂંકી કેદ ભોગવી છે અને આવા ગંભીર ગુનામાં લાદવામાં આવેલી સજા તદ્દન અપર્યાપ્ત છે. આવી સજા ફટકારવા માટે હાઈકોર્ટ દ્વારા કોઈ ચોક્કસ કારણ આપવામાં આવ્યું નથી. કોઈપણ ચોક્કસ ગુના માટે સજા નક્કી કરતી વખતે અદાલતે ગુનાનું સ્વરૂપ, જે સંજોગોમાં તે આચરવામાં આવ્યો હતો, અને ગુનેગાર દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલ વિચારપૂર્વકના આયોજનની માત્રા ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. સજાનું માપ ગુનાની ગંભીરતાને પ્રમાણસર હોવું જોઈએ. હાઈકોર્ટ દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા એટલી હદે સંપૂર્ણપણે અને સારો જ અપર્યાપ્ત જણાય છે કે જેનાથી ન્યાયનો ભંગ થાય છે. અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે ન્યાયના ઉદ્દેશ્યને પૂર્ણ કરવા માટે સજામાં વધારો કરવો જરૂરી છે.

પરિણામે, અમે સામાવાળાઓની દોષસિદ્ધિ કાયમ રાખીએ છીએ પરંતુ સજા વધારીને પાંચ વર્ષની મુદત માટે સખત કેદની કરીએ છીએ. સામાવાળાઓએ સજાની બાકી રહેલી મુદત ભોગવવા માટે જામીન રદ કરી શરણે થવું પડશે. દંડ, જો ચૂકવવામાં આવ્યો હોય, તો સામાવાળા ૧ અને ૨ ને પરત કરવામાં આવશે.

અપીલનો ઉપરોક્ત મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

અપીલનો નિકાલ થયો.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને

તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====